

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

האזינו

(חלק יט — שיחה ב)



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת האזינו, ריב תשרי, ה'תשפ"ב (ב)



LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

האזינו ב

וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה לפי שהיו ישראל אומרים . . . אין אנו מניחים אותו כו' (ומונה רש"י כמה טובות שעשה משה לישראל) אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכו'".

והטעם שהזקק רש"י בכלל לפירוש מיוחד על התיבות „בעצם היום הזה” מובן בפשטות: לכאורה תיבות אלו מיותרות הן⁶, שהרי נאמר כבר בתחילת הענין (בפרשת וילך⁷) „בן מאה ועשרים שנה אנכי היום”, וביום זה עצמו נסתלק משה, ואם כן מובן שכל המאורעות שלאחרי זה היו „בעצם היום הזה”; ובאם חידוש הכתוב הוא כתיבת „בעצם” — למאי נפקא מינה?

ולכן פרש"י שבוזה בא הכתוב לרמוז, שישראל לא רצו להניח למשה להפטר מן העולם, וכמענה לזה אמר הקב"ה: „הריני מכניסו בחצי היום וכו'".

אבל צריך להבין:

(א) בשלמא בני דורו של נח, היו

עה"פ אי' גם בנח „שיש ברו". וטעם השינוי י"ל — כי באם יש „בר", כח אבל ידו חלושה — לא יוכל לבקע התיבה, כהמשך פרש"י.

(6) „בעצם (היום הזה)” — שהרי כמ"פ נאמר בתורה „בעצם היום הזה” וכיו"ב ולא פרש"י כלום (בא יב, יז. אמור כג, יד. כא. כח. כט. ל). וגם בפי' בפ' נח (ז, יג), לך (יז, כג. כו), בא (יב, מא) — אינו מפרש תיבת „בעצם” (ככפי' כאן „במראית אורו כו'". ועד"ז בפרש"י משפטים כד, י). ולהעיר מרמב"ן אמור (שם, כח). ואכ"מ.

(7) לא, ב ובפרש"י.

א. בסיום פרשתנו⁸ כתיב: „וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר עלה אל הר העברים הזה הר נבו גו' ומת בהר גו'".

בפירושו העתיק רש"י מהכתוב התיבות „וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה”, ופירש: „בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה (ומביא שני המקומות האחרים² שנאמר בהם כן:): נאמר בנח³ בעצם היום הזה בא נח וגו' . . . לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו נוטלין וכו' (ומאריך רש"י בפרטי הדברים), וכן במצרים⁴, לפי שהיו מצריים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחין אותן לצאת ולא עוד אלא אנו נוטלין . . . אמר הקב"ה הריני כו' בחצי היום וכל מי שיש בו⁵ כח למחות יבוא

(1) לב, מח ואילך.

(2) מש"נ באברהם (לך יז, כג) „וימל גו' בעצם היום הזה גו'” ופרש"י „לא נתיירא כו'” — אינו שייך לנדוד, שהרי שם המדובר ב(גדולת מדרגת) אברהם (ד,בו ביום שנצטווה כו' ולא נתיירא כו'”), משא"כ בנדוד ד „בעצם גו'” הוא מענה הקב"ה לאמירה ד „אין אנו מניחין כו'”. וראה בארוכה מפרשי רש"י כאן. — וי"ל שזהו שמפרט רש"י המנין: בג' מקומות — למעוטי הנ"ל. וראה בארוכה שיחת ש"פ האזינו תשמ"א.

(3) נח ז, יג.

(4) בא יב, נא. וראה לקמן הערה 10.

(5) אצל נח כו' רש"י „שיש בידו” (אף שבספרי

(* כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בדפוס א' וב' דרש"י, ובכ"ז דרש"י — כמה שינויים בזה.)

כי סמך על פירושו בפרשת נח. ואם כן, מדוע כאן בפרשתנו הוצרך לפרש כוונת הכתוב בתיבות „בעצם היום הזה“ (ואף להביא על זה דוגמאות וראיות, ובאריכות!)?

ועל כרחך צריך לומר, שבפסוק שבפרשתנו אין פירוש זה מתיישב כל-כך, אלא שכיון שמצינו כן בפירוש תיבות אלו במקומות אחרים, הרי זו הוכחה שגם בפסוק דידן כן הוא הפירושו.¹¹

[ומטעם זה דייק רש"י בלשונו (לאחרי שהביא הדוגמאות מנח ומצרים), „אף כאן כו“ – דלא כבספרי, מקור פרש"י זה, ששם נקט (כביציאת

מוציאן בחצי היום כו"*) – כי מכיון שבעת מכת בכורות אמרו „קומו צאו מתוך עמי“ וגם „ותחזק מצרים גו' לנחר לשלחם גו'“ (שם, לא-לג), קשה לומר שבמשך שעות אחדות התחרטו ואמרו „אין אנו מניחין כו“ (אף שבמשך ימים אחדים כן התחרטו). ולכן „בעצם הראשון* מפרש רש"י שלא עיכבן כהרף עין. ורק „בעצם השני, להיותו מיותר, פירש שאמרו „אין אנו מניחין כו“ [אלא שבכ"ז אין צריך רש"י לפרשו שם בהדיא, כי אף שאי"ז מובן כ"כ בפשטות הענינים, אבל ג"ז „מונח“ בפשטי דקרא, שהרי במשך ימים אחדים כן התחרטו כנ"ל (משא"כ בנדו"ד – כדלקמן ס"ג)].

11) ואין לומר שהקושיא היא קושיא הנ"ל בפנים (איך שייך לעכב בנדו"ד כו) – כי זה ש„בג' מקומות נאמר כו“ אינו מתרץ כלל קושיא זו.

יכולים להעלות בדעתם שביכלתם למנוע את כניסת נח לתיבה; ועל-דרך-זה המצריים יכולים היו לטעות בעצמם שלא יניחו לישראל לצאת ממצרים, בהיותם הרוב – אבל איך עלתה בדעת ישראל שימנעו את פטירתו של משה, דבר שאינו בידי בשר ודם כלל?⁸

ב) לשם מה הוצרך רש"י לבאר כאן ש„בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה“ (ואף להביא כל אריכות הענין דשני המקומות האחרים)? – לכאורה לא היה לו אלא לפרש פשוטו של מקרא, היינו רק את הפסוק דידן (שישראל בקשו למנוע את פטירת משה, ועל זה „אמר הקב"ה וכו"). ובפרט שבדרך זו נקט בפירושו על תיבות אלו בפרשת נח⁹, שם פירש „למדך הכתוב שהיו בני דורו וכו", אמר הקב"ה אני מכניסו לעיני כולם וכו", ולא הזכיר דוגמאות ממקום אחר שכן הוא הפירוש ד„בעצם היום הזה“.

ויתירה מזו – הלא הדברים קל-יחומר: ומה בפעם הא' שביאר רש"י תיבות אלו לא נצרך לשום דוגמא וראיה, על-אחת-כמה-וכמה בפעם השלישית!

ועוד זאת: בפרשת בא לא פרש"י מאומה על הכתוב „בעצם היום הזה הוציא ה'",¹⁰ ובפשטות הטעם לזה הוא,

(8) ראה ש"ך עה"ת כאן.

(9) השינויים שבין פרש"י כאן ופרש"י דפ' נח – ראה לקמן הערה 21.

(10) אלא מפרש מש"נ שם לפני"ז (יב, מא) „בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' גו" – „מגידי שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין כו". ומה שלא פי' שם דמצרים אמרו „אין אנו מניחין כו' אמר הקב"ה הריני

(* ובפרט שלשון הספרי כאן (במצרים בעצם היום" – ותו לא) אפשר לפרש גם על כתוב זה, וכמו שפי' בתו"ת בא שם.

** והא דלא פרש"י כלום על מש"נ שם לפני"ז (שם, יז) „כי בעצם היום הזה הוצאתי גו" – כי שם הוא (לא סיפור היציאה, כ"א) טעם על „ושמרתם וגו'“.

בחצי היום" והמשיך בתיבת „וכו". ולכאורה: מאחר שלגבי מצרים כתב רש"י בפירוש את המשך הענין וסיומו (ולא סמך על זה שכבר הזכירו לעיל גבי נח), מדוע כאן רמזו בתיבת „וכו" בלבד? וממה נפשך: היה לו לכתוב „וכו" בשני המקומות, או לפרש סיום הענין בשניהם.

(ה) בפירוט הטובות שעשה משה רבינו לישראל – דרוש ביאור, מפני מה נקט רש"י דוקא טובות הללו¹²: „הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזיו לנו את השלו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה"¹³? – והרי במשך ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר עשה להם משה רבינו עוד ריבוי טובות (ולדוגמא: המתקת מים המרים במרה, כיבוש ארץ סיחון ועוג¹⁴, וכו' וכו').

(ו) יתירה מזו: בספרי כאן הובא „ועשה לנו ניסים וגבורות" – ומפני מה השמיט זאת רש"י¹⁵?

[ולתוספת ביאור: אף שלשון פרש"י – שבו הם הדיוקים הנ"ל – מקורו בספרי, הרי כיון שרש"י מפרש לפי פשוטו של מקרא, ובפרט שלא ציין כאן

מצרים) „ומה ראה לומר כאן כו" – שבוה הדגיש רש"י, דדוקא לאחרי שמצינו שכן הוא הפירוש גבי נח ומצרים, אזי „כאן" יש לפרש כן].

ב. מלבד הנ"ל, יש לדייק בכמה פרטים בלשון רש"י – ומהם:

(א) לגבי נח ומצרים לא הזכיר רש"י בפירושו טעמים לזה שבני דורו של נח והמצריים אמרו „אין אנו מניחים כו" – כיון שהדבר מובן מעצמו. ואילו כאן, לגבי משה, הוצרך רש"י לפרש הטובות שעשה משה לישראל שמחמתן אמרו ישראל „אין אנו מניחים אותו". ומדוע אין מובן ופשוט גם כאן שישראל לא רצו במיתת משה?

(ב) למה לא הסתפק רש"י במה שאמרו בני דורו של נח והמצריים „אין אנו מניחים כו" (כבנדר"ד), אלא הוסיף: לגבי נח – „ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה", ולגבי מצרים – „ולא עוד אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם". והיינו, שלא זו בלבד שלא יניחום להכנס ולצאת כו', אלא אף יבטלו את האפשרות לכניסה ויציאה („מבקעין את התיבה", „הורגין בהם")?

(ג) מהו הטעם לכך שבהוספה זו גופא, „ולא עוד אלא אנו נוטלין כו'", הזכיר רש"י שני פרטים (הן לגבי נח והן לגבי מצרים): לגבי נח – (א) כשילין (ב) וקרדומות; לגבי מצרים – (א) סייפות (ב) וכלי זיין?

(ד) לגבי נח ומצרים הביא רש"י כל סיום הענין („אמר הקב"ה וכו'") – „וכל מי שיש בידו (בו) כח למחות יבוא וימחה", משא"כ בנידון זיין כתב רק „אמר הקב"ה הריני מכניסו

(12) וראה פרש"י שלח יג, ל. ונת' בלקו"ש ח"ח ע' 82 ואילך.

(13) טעם שינוי הסדר שברש"י מבספרי (בספרי – „והוריד לנו את התורה" לפני „והוריד לנו את המן", וברש"י – הוא לבסוף) – כי בספרי מונה על סדר החשיבות, משא"כ בפרש"י מונה ע"ד הפשוט – ע"פ סדר הזמנים.

(14) ובפרט ע"פ פרש"י (דברים א, ד) „מה היטיב לנו כו' המתין עד שהפיל סיחון ועוג וכו'".

(15) ולאידך – מוסיף רש"י „והעלה לנו את הבאר", ובספרי ליתא.

רש"י שפירוש זה הוא מספרי, על כרחך צריך לומר שכל הדייקים הנ"ל נוגעים להסברת פשוטו של מקרא].

(ז) בדבריו כאן פירש רש"י רק את התיבות „בעצם היום הזה“. ואם כן, למה העתיק בד"ה דפירושו גם התיבות „וידבר ה' אל משה“?

ג. והביאור בזה הוא – שישנו חילוק בפשטות בין הנדו"ד לדוגמאות שהובאו על זה מנח ומצרים:

בני דורו של נח והמצריים היו רשעים, שהיה בדעתם לעשות גם היפך רצון ה', ולכן מובן הטעם שבקשו למנוע את כניסת נח לתיבה ויציאת בני ישראל ממצרים (בניגוד לרצון ה').

אבל בנידון דידן אינו מובן: איך יתכן לומר שרצו ישראל למרוד ח"ו בה' ולעשות היפך רצונו? – והלא אין המדובר כאן בדור המדבר (שמצינו כמה פעמים שעשו היפך רצון ה'), אלא בדור שנכנסו לארץ, שעליהם נאמר „ואתם הדבקים בה' אלקיכם“¹⁵, וקשה לפרש שנתייצבו נגד רצון ה' בפטירת משה רבינו.

ולכן, לולא ההוכחה ש„בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה וכו'“, הנה מהאי טעמא לא היינו מפרשים כן הכתוב כאן (שדברי הכתוב הם מענה ל„אין אנו מניחים כו'“); אבל כיון ש„בשלשה מקומות נאמר וכו'“, ובשני המקומות האחרים פירוש זה מוכח (ואין עליו שום קושיא) מתיבות הכתוב – הרי זו ראיה ש„אף כאן“ כן הוא הפירוש.

ד. וכיצד העלו ישראל בדעתם למנוע פטירת משה? – גם זאת מיישב רש"י בלשונו (לאחרי שמביא אריכות הענין אודות נח ומצרים) „אף כאן כו'“, שבזה מדגיש דתוכן „אין מניחים כו'“ שוה בכל שלשת המקומות:

כשם שבני דורו של נח והמצריים בקשו למנוע העתקה ממקום אחד לחבירו (כניסת נח ויציאת ישראל), על-דרך זה בנידון דידן: רצונם של ישראל היה שלא לאפשר העתקה ממקום למקום, היינו עליית משה להר; וכיון שאמר הקב"ה „ומת בהר גו'“, הרי מניעתם את משה מלעלות להר תגרום בדרך ממילא שתמנע פטירת משה¹⁶.

ה. ובזה מובן גם מה שבנדו"ד היה די לרש"י במ"ש „אין אנו מניחין אותו“, ובשני המקומות האחרים הוכרח להוסיף „ולא עוד וכו'“:

לבני דורו של נח והמצריים, בהיותם רשעים, לא היה ברור בודאות שציווי הקב"ה אודות הכניסה לתיבה „לימים עוד שבעה“¹⁷ והיציאה ממצרים „כחצות הלילה גו' ואחרי כן אצא“¹⁸ מוכרח להתקיים בדיוק כפי שנאמר ע"י הקב"ה, ולכן לא היה להם די באמירת „אין אנו מניחים אותו“ ביום מסוים זה, אלא הם סברו שיהיה עליהם לשמור תמיד במשך ימים ושבועות, יומם ולילה, שלא יכנס נח לתיבה ושלא יצאו ישראל ממצרים – ולפיכך הוכרחו לעשות פעולה שתבטל לגמרי את האפשרות לכניסה ויציאה – „מבקעין את התיבה“, „הורגין בהם“.

(16) עד"ז תי' גם בספרי דבי רב לספרי כאן.

(17) נח ז, ד.

(18) בא יא, ד.ח.

(15) ואתחנן ד, ד.

ולכן כתב רש"י שלקחו (לא רק קרדומות" שבהן, מבקעין התיבה, אלא) אף, כשיליין":

כבר הביא רש"י בפרשת שופטים²² גבי, "שרי צבאות", שהיו, כשיליין של ברזל בידיהם וכל מי שרוצה לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו – אבל אין הכשיליין ממיתים (כהוראת התיבה, כשיליין" – לשון כשלוך, היינו שזהו מכשול ומניעה, אבל לא דבר הממית)^[23].

344 וכן הוא בנידון דידן, שהכינו לעצמם, כשיליין" כדי שלא להניח לנח להפריעם בשבירת התיבה.

ועל-דרך-זה לגבי מצרים: המצריים ידעו שבשעה שיתחילו להרוג בישראל רח"ל, מיד יצאו ישראל למלחמה בהם, ולכן נתחמשו לא רק ב"סייפות" (כלי הריגה), אלא אף בשאר, כלי זיין"²⁴, הכוללים גם כלי הגנה²⁵.

ז. אבל עדיין קשה: מכל מקום, היאך רצו ישראל לעשות פעולה

משא"כ בנידון דידן, שהמדובר הוא בישראל שהיו צדיקים, היה ידוע להם בפשטות שגזירת הקב"ה שהביאה לאמירת משה לישראל, היום מלאו ימי – ביום זה אמות"¹⁹ היא בדיוק. ולכן סברו שבאם לא יהיה משה על ההר ביום זה שעליו נגזרה מיתת משה, תיבטל הגזירה [על-דרך] מ"ש רש"י לעיל²⁰, שלאחרי כיבוש ארץ סיחון ועוג סבר משה רבינו ש,הותר הנדר"].

ולכן היה די באמרם, אין אנו מניחים אותך" (לעלות להר) ביום זה, כדי להסיר הגזירה דפטירת משה.

ו. וביאור הטעם שהביא רש"י שני פרטים (בענין, ולא עוד אלא אנו נוטלין כו"ם):

לגבי נח – כיון שראו בני דורו שרצה הקב"ה להציל את נח מהמבול ע"י כניסתו לתיבה, העלו בדעתם, שבאם ישברו את התיבה, מקום המקלט דנח, שוב, לא יוכל" הקב"ה להביא את המבול.

ולכן, בהבינם שבדאי ישתדל נח למנוע מהם לשבר את התיבה, הוכרחו לחפש אמצעי שעליהם יוכלו לשבר את התיבה וביחד עם זה להזהר שלא יהרג נח עי"ז – דבאם יהרגו את נח, שוב לא תהא שום מניעה שיביא הקב"ה את המבול²¹.

(19) וילך לא, ב ובפרש"י שם.

(20) ר"פ ואתחנן. ועד"ז בפרש"י פינחס כו, יב.

(21) ואף שבנח שם פרש"י: "שהיו בני דורו

אומרים אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה אנו שוברים אותה והורגין אותו כו" – הרי שם כותב רש"י, אנו רואים אותו נכנס". ועוד שינויים*.

והנקודה: "בעצם" דפרשתנו מאכט גלאטער לומר שגם דור המבול האמינו במדה גדולה כח ה' כמה שנאמר, בעצם גו" (ולכן כשיכנס לתיבה – איז פארפאלן כו"ם**), משא"כ קודם שלומדים פרשתנו כו', בפשטות הכתובים ה"ה "רק רע גו" וכופרים במבול כו' (ולהעיר מפרש"י נח שם, ז).

(22) כ, ט.

(23) להעיר מפרש"י סוטה מד, סע"א: לשמור

כו'. אבל ראה פרש"י תהלים עז, ו. ערוך ע' כשיל.

(24) ומשנה מלשון הספרי – "סייפים) וחברות".

(25) ראה פרש"י תצא (כג, יד) אנך, כמו

כלי זיינך.

(** אבל להעיר מפרש"י נח שם, טז.

(* וראה גם פרש"י יחזקאל יד, יד. ואכ"מ.

לישראל במשך כל השנים בעבר, הרי, כיון שלא היו כפויי טובה, בודאי כבר הביעו את רגשי תודתם.

ומטעם זה מנה רש"י רק את הטובות שנהנו מהם ישראל (גם) „ביום הזה“, היינו ביום עליית משה להר, שמכחן היה מוטל עליהם בשענה זו חיוב שלא להיות כפויי טובה.

ואין להקשות מפני מה הזכיר רש"י גם „הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים . . ונתן לנו את התורה“²⁸ – הגם שדברים אלו נעשו בעבר (ואף בשייכות לדור המדבר) – כי טובות אלו שייכות נמשכת (על-דרך, „פעולה נמשכת“) לכל ישראל בכל הדורות והזמנים: על יציאת מצרים (וקריעת ים סוף שהיא הגמר וההשלמה דיציאת מצרים)²⁹ כבר נאמר לעיל³⁰, „כי ישאלך בנך מחר גוי“ – דפירוש „מחר“ הוא (כפרש"י) „מחר שהוא אחר זמן“ (ללא כל הגבלה) – „ואמרת לבנך גוי ואותנו הוציא משם גוי“; ועל-דרך-זה גם נתינת התורה, שלא היתה מוגבלת לדור ההוא בלבד,

למנוע פטירת משה – הרי סוף-כל-סוף זהו היפך רצון ה'?

ועל זה ממשיך רש"י, שבני ישראל אמרו, „אדם שהוציאנו ממצרים וכו“: בפרשת תבוא²⁶ כבר נאמר שבשעה שהקב"ה מברך אדם מישראל בשדה ופירות, אסור לו להיות כפוי טובה ומחוייב הוא להביא ביכורים ולהודות לה'.

וזה היתה טענת בני ישראל: כיון שמשה רבינו עשה להם טובות רבות כל-כך, מוטל עליהם חיוב שלא להיות כפויי טובה, וממילא יש להם לעשות כל שביכלתם למנוע את פטירתו (אע"פ שהדבר דוחה את ציווי ה'²⁷ „עלה אל הר העברים גוי“).

ולכן לא היה די לרש"י להזכיר טובה אחת ולסיים בתיבת „וכו“, אלא הוצרך לפרט, כי ככל שיגדל מנין הטובות שקבלו ישראל ממשה, כן יגדל ויתחזק חיובם שלא להיות כפויי טובה, והדבר מצדיק יותר את השתדלותם למנוע קיום ציווי ה' – „עלה אל הר גוי“.

ח. עפ"ז מובן מה שנקט רש"י דוקא טובות הנ"ל שעשה משה רבינו, ולא טובות אחרות:

על הטובות שעשה משה רבינו

26 כו. ב ואילך. פרש"י שם, ג.

28 מזה שמביא רש"י „והגיו לנו את השלו“ תיכף לאחר „והוריד לנו את המן“ משמע, שכוונתו (לא להשלו דפ' בהעלותך, שהרי „פורענית“ ה' ולא טובה, כ"א) למש"נ בפ' בשלח (טז, יג) „ותעל השלו“ שעלה מעת ירידת המן, ו(עפמשנת בפנים) דעתו שזה נמשך כל זמן היותם במדבר – וכפש"מ שהובטח ביחד עם המן. וראה פרש"י ערכין טו, רע"ב. וראה בארוכה רמב"ן בשלח (שם, יב). אבל עיין פרש"י בהעלותך יא, ד. רמב"ן שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 171. – ובכל אופן, צ"ע לשון רש"י „והגיו“ (דשלו דבהעלותך) ולא „והעלה“ (כבשלו דבשלח).

29 ראה לקו"ש חט"ז ע' 153-4.
30 ואתחנן ו, כ ואילך. וראה בא יג, ח (אבל שם: „ל' בצאתי גוי“). שם, יד ובפרש"י.

27 וע"ד שציינו בכ"מ שציווי א' דוחה את השני – כפרש"י קדושים יט, ג. תצא כב, יב. ועוד. וראה גם (בענינו – מיתת משה) פרש"י מטות (לא, ה) „ומשמעו שמיתת משה תלוי' כו' לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן“ – אף שהי' ציווי „נקם גוי' החלצו גוי“ (שם, בג). וראה לקמן הערה 32.

וע"פ כל הנ"ל מובן מה שלא סיים רש"י בפירוש „(אמר הקב"ה וכו') וכל מי שיש בו כח למחות יבוא וימחה, אלא כתב בדרך רמז „(וכו'): בנידון דידן, לא באו ישראל למחות ח"ו נגד הקב"ה, אלא אדרבה – לקיים (לדעתם) חיוב ע"פ תורה שלא להיות כפוי טובה; ולכן, אילו כתב רש"י להדיא „כל מי שיש בו כח למחות וכו' היה מקום לפרש זאת (בדומה לפירוש הענין לגבי בני דורו של נח ומצרים) כענין של מרידה „(למחות) דישראל בקב"ה³⁵. ולכך רמז רש"י על הענין בתיבת „וכו', ותו לא.

346 י. ולתוספת ביאור: סוף-כל-סוף הלא היה ציווי מהקב"ה למשה (על-כל-פנים) לעלות להר, ואם כן, היאך רצו ישראל שלא להניחו לקיים ציווי ה'?

והביאור בזה: בני ישראל פירשו, דזה גופא שציווי הקב"ה היה ע"י „וידבר הוי' אל משה“ (דוקא), ובתוספת תנאי (לאחרי „עלה אל הר“), הרי זה מפני ש, כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו³⁶ למנוע „עליה“ זו (ולא רק שהפטירה אינה יכולה להיות אלא „על כרחן“³⁷ דישראל, כמש"נ במלחמת מדין) – ובפרט שמשה יהיה אנוס בזה – כמו בגזירת מעשה העגל.

יא. ובפנימיות העינים י"ל: אע"פ שהדבר היה לאחרי גזר הדין דפטירת משה, הרי כיון שזהו ענין של ציבור,

35 ואי"ז דומה למ"ש רש"י שאמרו „אין אנו מניחין אותו“ – דקאי על משה, משא"כ „כל מי שיש בו כח למחות“ – דקאי על הקב"ה.

36 תשא לב, י. ובפרש"י.

37 פרש"י מטות לא, ה.

אלא היא לכל ישראל במשך כל הדורות.³¹

[ולכן השמיט רש"י את הנאמר בספרי „ועשה לנו ניסים וגבורות“ – דכנ"ל, רש"י מנה רק הטובות שנהגו מהן ישראל (גם) ביום עליית משה להר, משא"כ „ניסים וגבורות“ סתם שהנאתם היתה בעבר].

ט. אבל לכאורה עדיין אין הענין מיושב כל צרכו: כיון שסוף-כל-סוף היה ציווי מפורש מהקב"ה „עלה אל הר גו', איך עלה בדעת בני ישראל שמצד החיוב שלא להיות כפוי טובה הותר להם למנוע את פטירת משה?

ולתרץ שאלה זו העתיק רש"י מן הכתוב גם התיבות „וידבר ה' אל משה“ – היינו, שהציווי „עלה אל הר העברים גו', נאמר רק למשה ולא להם.

וכיון שלהם גופא לא נאמר ציווי³², ומה שמשה לא היה עולה היה בהיותו אנוס, שבזה אמרין „לא תעשה דבר“³³, נמצא שיש כאן רק ענין של גרמא שלא יקיים משה רבינו ציווי ה' שעליו – ולכן סברו, שהחיוב שעליהם שלא להיות כפוי טובה דוחה ענין זה של גרמא³⁴.

31 ולהעיר דרש"י משנה מלשון הספרי „והרי"ד לנו את התורה“, וכ' – „ונתן לנו כו'“.

32 משא"כ באם ה"י ציווי מפורש „לבני י"ל דלא היו מוחים. ואינו דומה „נמסרו על כרחן דפ' מטות (כנ"ל הערה 27), כי שם לא בא ציווי בפרט לאלה שנמסרו, כ"א בכלל, ולכן כאו"א בפרט לא רצה – אבל ראה לקמן בפנים.

33 תצא (כב, כו) ובפרש"י.

34 וגם ע"ד ההלכה יל"ע בזה, שה"ז השתדלות לבטל הגזירה (פקו"ט), רק גרם, ע"י שב ואל תעשה ועוד.

יכולה תשובת הציבור לבטל גזר הדין „אע"ג שנחתם"³⁸.

וזהו גם הטעם שלא סיים רש"י „כל מי שיש בו כח למחות וכו'" – דבאמת יש בכח ישראל למחות כביכול ולבטל גזר הדין שלמעלה [ומצינו על-דרך-זה שלש פעמים ע"י תפלת משה עצמו³⁹, ובודאי כשם שהועילה תפלתו של משה⁴⁰ לבטל מחצה מהגזירה „ובאהרן התאנף ה'" – היתה יכולה להועיל תפלת ועשיית הציבור לבטל הגזירה „גם בי התאנף הוי" ו„והוי" התאנף בי" – וכדאשכחן לגבי תורה, שהקב"ה אומר „נצחוני בני נצחוני"⁴¹].

והטעם על זה שבפועל לא בטלו זאת ישראל – נרמז בלשון הכתוב „בעצם היום הזה", ש„היום הזה" (פטירת משה באותו היום) הרי הוא נוגע „בעצם" – בעצם הקיום דישראל, דאילו היה משה רבינו מכניס את בני לארץ ישראל, ומעשה משה נצחיים המה⁴², לא היה מקום לאחרי זה לענין „גלינו מארצנו"⁴³, ואזי העונש לא היה ע"י ש„שפך הקב"ה חמתו על העצים

ועל האבנים"⁴⁴, אלא על ישראל גופא ח"ו. ולכן הוכרח להיות ענין „עלה אל הר העברים גוי".

יב. וההוראה מזה בעבודת כל אחד ואחד:

לכל איש ישראל יש בנפשו מבחינת משה רבינו, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בארוכה בתיניא⁴⁵. ועלול האדם לטעון, שכיון שרצונו של הקב"ה הוא שילמד תורה ויקיים מצוות, אם כן, מדוע עשה ה' שבחינת משה שבנפשו תהא בהעלם, עד שיש מקום לחשוב שהיא בתכלית ההעלם ח"ו, ובגלוי מורגשת רק הנפש הבהמית?

ועל זה הוא המענה, שהדבר הוא לטובת ישראל, דדוקא עיי"ז מתקיים „בעצם היום הזה": דוקא במקום שיש עבודה – שאיש ישראל עמל ויגע לגבור על ההעלם והסתר שבנפשו ובסביבתו בעולם בכלל – בא לידי ביטוי ה„עצם" דאיש ישראל⁴⁶, ואזי מתגלה שכל ההעלם והסתר הוא רק הכנה לעליה שלאחרי זה – הגאולה ע"י בחינת משה שבנפשו, ומגאולה פרטית לגאולה הכללית, דמשה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון⁴⁷.

(משיחת ש"פ האזינו תשכ"ז)

(44) ראה איכ"ר פ"ד, יד. מדרש תהלים מזמור עט. פרש"י תהלים שם. קדושין לא, ב ד"ה איסתייעא.

(45) ר"פ מב.

(46) וראה לקו"ש ח"ט (ע' 13 הערה 65. ע' 57)

שדוקא מצד זה שהכניסה לא"י היתה ע"י יהושע נתגלה אמיתית ענין המס"נ כו, עיי"ש.

(47) נסמן ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 8.

(38) ר"ה יח, א.

(39) פרש"י קורח טז, ד.

(40) פרש"י שמיני י, יב.

(41) ב"מ נט, ב.

(42) ראה סוטה ט, סע"א. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צפ"ג ר"פ תרומה. ועוד.

(43) ראה מגלה עמוקות אופן קפה* (הובא

בילקוט ראובני פ' ואתחנן). אלשיך, אוה"ח ועוד

ר"פ ואתחנן. אוה"ת שבהערה הקודמת. שעת –

לאדמוהאמ"צ – ח"ב חינוך בתחילתו. ועוד.

(* ביל"ר שם [וכן ננתק באוה"ת שם ע' ג:];

קפז. והוא טה"ד.